



**PAŃSTWOWA INSPEKCJA PRACY**  
Główny Inspektorat Pracy

**Przestrzeganie prawa pracy**  
**ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa pracy**  
**w energetyce zawodowej**

(informacja na posiedzenie Rady Ochrony Pracy)

Warszawa - październik 2005 r.

# Przestrzeganie prawa pracy ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa pracy w energetyce zawodowej

## I. Wprowadzenie

Określając kierunki i formy działalności Państwowej Inspekcji Pracy w poszczególnych obszarach ochrony pracy, zgodnie z wnioskami parlamentarzystów wprowadzono oprócz działań jednorocznych, działania długofalowe, obejmujące lata 2001 – 2003; 2004 - 2005.

Do działań długofalowych objętych priorytetem w działalności PIP zakwalifikowano między innymi monitorowanie procesu przekształceń własnościowych, restrukturyzacji i zmian systemowych w aspekcie problematyki ochrony pracy, obejmujące między innymi również energetykę.

Głębokie zmiany systemowe w sektorze energetycznym w istotny sposób wpływają na sytuację zatrudnionych, a jak wynika z otrzymywanych przez Państwową Inspekcję Pracy informacji i sygnałów – wpływ ten nie zawsze jest korzystny z punktu widzenia praworządności w stosunkach pracy. Dlatego też celem kontroli PIP było ujawnienie nieprawidłowości, towarzyszących procesowi reform i skuteczne im przeciwdziałanie.

W ramach działań długofalowych:

- W **2001 r.** kontrolą kompleksową objęto 27 elektrowni i elektrociepłowni podsektora wytwarzania, w których przeprowadzono wewnętrzną restrukturyzację zatrudnienia i organizacji, doprowadzając do uporządkowania spraw własnościowych i wydzielenia poza działalność podstawową dziedzin nie związanych bezpośrednio z produkcją, funkcjonujących jako samodzielne podmioty gospodarcze (spółki- córki). Dotyczyło to w szczególności działalności remontowej, transportu technologicznego, gastronomii i usług socjalnych, a także działalności usługowej z zakresu elektroenergetyki, automatyki, informatyki, pomiarów i diagnostyki w energetyce. Przy czym

zaznaczyć należy, że przejście pracowników do tych podmiotów następowało w trybie art. 23<sup>1</sup> k p;

- W **2002 r.** kontrolami kompleksowymi objęto 44 elektroenergetyczne spółki zajmujące się przesyłem, rozdziałem i dystrybucją energii elektrycznej;
- W **2004 r.** przeprowadzono kontrole kompleksowe w 6 nowo powstałych spółkach oraz wchodzących w ich skład 23 dystrybucyjnych zakładach gazowniczych zajmujących się obrotem, przesyłem i dystrybucją gazu sieciami rozdzielczymi;

( Na podstawie przyjętego przez Radę Ministrów *Programu restrukturyzacji i prywatyzacji Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazownictwa S.A.* z dniem 1 stycznia 2003r. nastąpiło wydzielenie i rozpoczęcie działalności przez sześć spółek dystrybucyjnych oraz kontynuowanie procesów restrukturyzacji wewnętrznej. Wyzdzielone spółki w całości kapitałowo są zależne od pionowo zintegrowanego narodowego koncernu gazowo – naftowego PGN i G S.A.).

- W latach **2003 – 2005** zaplanowano i sukcesywnie przeprowadzono kontrole sprawdzające (rekontrole), których podstawowym celem była ocena działań podejmowanych przez pracodawców w zakresie eliminacji nieprawidłowości stwierdzonych w trakcie kontroli kompleksowych i wpływających ujemnie na warunki pracy zatrudnionych.

Przeprowadzone kontrole oparte były na metodyce wykorzystującej listy kontrolne podzielone na moduły tematyczne z zastosowaniem techniki komputerowej. Pozwoliło to inspektorom pracy na wiarygodną i kompleksową ocenę stanu praworządności warunków pracy w kontrolowanych zakładach. Jednocześnie z uwagi na zakres tematyczny ( prawna ochrona pracy i techniczne bezpieczeństwo pracy) oraz specyfikę zakładów wymagało to udziału w kontroli co najmniej dwóch inspektorów pracy, prawnika i inżyniera, którzy wcześniej zapoznawali pracodawców z tematyką i terminem kontroli. Takie działanie, pozytywnie przyjmowane przez pracodawców, umożliwiało dotarcie do wszystkich żądanych dokumentów oraz sprawne prowadzenie czynności kontrolnych. Ponadto zastosowana metodyka kontroli pozwoliła na ujednoczenie w skali kraju środków prawnych stosowanych przez inspektorów pracy w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości tego samego

rodzaju. Inspektor pracy, prowadząc kontrolę w oparciu o listy kontrolne obejmował całość zagadnień występujących u danego pracodawcy.

## I. Wyniki kontroli

### 1. Elektrownie i elektrociepłownie

Przeprowadzone kontrole i następnie kontrole sprawdzające w **27 elektrowniach i elektrociepłowniach na terenie kraju, zatrudniających 30,7 tys. pracowników**, wykazały we wszystkich kontrolowanych jednostkach naruszenia przepisów prawa pracy, które miały negatywny wpływ na poziom warunków pracy.

Spśród zagadnień objętych kontrolą, **zestawienie porównawcze** najliczniejszych nieprawidłowości stwierdzonych podczas kontroli kompleksowych w 2001r. i kontroli sprawdzających w 2003 r. zawiera tabela.

Lp.	Zagadnienia objęte kontrolą	Odsetek kontrolowanych zakładów, w których stwierdzono nieprawidłowości		Uwagi
		2003 r.	2001 r.	
<b>BEZPIECZEŃSTWO I HIGIENA PRACY</b>				
1.	<b>wykonanie i oznakowanie dróg komunikacyjnych, transportowych, przejść dla pieszych oraz dojazdów pożarowych na terenie zakładu</b>	<b>15</b>	15	drogi komunikacyjne i transportowe, miejsca postojowe przy dystrybutorach oleju napędowego, przejścia dla pieszych oraz dojazdy pożarowe na terenie kontrolowanych zakładów zostały wykonane niezgodnie z Polską Normą, z naruszeniem zasad prawa o ruchu drogowym
2.	<b>stan techniczny nawierzchni dróg, placów manewrowych, postojowych, składowych, dojazdów pożarowych i przejść dla pieszych</b>	<b>44</b>	15	nie są usuwane ubytki betonu oraz wyrwy w nawierzchniach dróg i placów manewrowych; drogi, przejścia i dojazdy pożarowe zastawiane były podkładami kolejowymi, paletami drewnianymi, kontenerami na śmieci, rurami stalowymi; zagłębienia i otwory włazowe w przejściach na terenie oczyszczalni ścieków oraz studzienki kanalizacyjne na ciągach technologicznych nie posiadały zamknięcia odpowiednimi pokrywami względnie ogrodzenia i oznakowania

3.	<b>oznakowanie widocznymi barwami i znakami bezpieczeństwa miejsc na terenie zakładu, w których występują zagrożenia dla pracowników</b>	<b>52</b>	22	nie oznakowano widocznymi barwami i znakami bezpieczeństwa zgodnie z Polską Normą elementów konstrukcyjnych, rurociągów, zasuw odcinających parę technologiczną z bloku energetycznego usytuowanych na wysokości poniżej 2 m nad ciągami komunikacyjnymi; luków transportowych w stropach magazynu głównego; odbojnic ramp budynków magazynowych; luków montażowych w budynkach nawęglania; wystających fundamentów betonowych pomp i silników elektrycznych na ciągach komunikacyjnych w budynkach gospodarki wodno – ściekowej oraz w kotłowniach blokowych
4.	<b>stan techniczny budynków i innych obiektów budowlanych</b>	<b>59</b>	15	powtarzające się nieprawidłowości polegały na pęknięciach ścian, odpadaniu tynków, ubytkach powłok malarskich, popękanych szybach w otworach okiennych; popękanych i nierównych posadzkach betonowych z gromadzącą się cieczą z nieszczelnych instalacji w budynkach gospodarki wodno-ściekowej; uszkodzonych zwodach i przewodach odprowadzających wyładowania w urządzeniach piorunochronnych; braku wyłączników oświetlenia elektrycznego od strony wejścia do pomieszczeń magazynowych; braku odcinków rur spustowych wody opadowej przy budynkach technologicznych;
5.	<b>stan techniczny pomieszczeń pracy i ich wyposażenie</b>	<b>52</b>	22	w pomieszczeniach magazynowych brak informacji o dopuszczalnym obciążeniu stropów; nawierzchnie schodów, pomostów i pochylni w miejscach zalegania pyłów nie zawsze są ażurowe; w części pomieszczeń ruchu elektrycznego stosuje się przy drzwiach zamki umożliwiające wejście z zewnątrz osób nieupoważnionych a jednocześnie uniemożliwiające wyjście z pomieszczenia pracowników bez użycia klucza; metalowe skrzydła bram wjazdowych do pomieszczeń technologicznych nie są wyposażone w urządzenia zapobiegające ich przypadkowemu zamknięciu; w nastawniach, w których w razie awarii oświetlenia mogą wystąpić zagrożenia nie zapewniono oświetlenia awaryjnego o odpowiednim natężeniu; okna i świetliki przeznaczone do wietrzenia pomieszczeń technologicznych i warsztatowych nie zostały wyposażone w urządzenia pozwalające na otwieranie ich w sposób bezpieczny z poziomu podłogi zgodnie z Polską Normą; w maszynowniach i pompowniach kraty podestowe posiadają strzałkę ugięcia przekraczającą dozwoloną wartość; w węzłach centralnego ogrzewania przewody nie są zaizolowane termicznie w strefie roboczej; w obiektach oczyszczalni ścieków na pomostach osadników są użytkowane wciągarki ręczne z skorodowanymi łańcuchami i zblozami; w obiektach nawęglania są eksploatowane zdekompletowane oprawy oświetlenia elektrycznego; w pomieszczeniach biurowych z monitorami ekranowymi brak w oknach żaluzji lub innych urządzeń ograniczających oślnienie

6.	<b>stan techniczny pomieszczeń i urządzeń higieniczno – sanitarnych</b>	<b>22</b>	33	w pomieszczeniach ustępowych pracowników wydziału nawęglania i obsługi bloków energetycznych brak wentylacji grawitacyjnej; drzwi prowadzące do pomieszczeń ustępowych nie posiadają samozamykaczy; podłogi oraz ściany pomieszczeń higieniczno-sanitarnych pokryte materiałem gładkim i nienasiąkliwym wykazują ubytki płytek ceramicznych i odpryski powłok malarskich; w jadalniach brak zlewozmywaków dwukomorowych oraz znaków informujących o zakazie palenia tytoniu
7.	<b>zabezpieczenia uniemożliwiające dostęp osób niepowołanych do miejsc, w których znajdują się zbiorniki z ciekłym materiałem</b>	<b>0</b>	19	wyeliminowano dostęp osób nieupoważnionych do zbiorników mazutu poprzez całkowite lub częściowe wykonanie brakującego ogrodzenia terenu
8.	<b>monitorowanie w zakresie wykrywania nieszczelności olejowych</b>	<b>18</b>	40	brak zastosowania technicznych rozwiązań ciągłego monitorowania w zakresie szybkiego wykrywania nieszczelności olejowych zastępowany jest pracą obchodowych, którzy dokonują wizualnej oceny nieszczelności olejowych odprowadzanych do osadników olejowych
9.	<b>ocena ryzyka zawodowego oraz informowanie pracowników</b>	<b>18</b>	15	pracodawcy nie dokonali w pełnym zakresie oceny ryzyka zawodowego występującego przy określonych pracach na danych stanowiskach pracy; oceny ryzyka zawodowego są przeprowadzane z wykorzystaniem nieaktualnych wyników badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia występujących przy wykonywaniu określonych prac
10.	<b>zakres i tryb prowadzenia dokumentacji technicznej</b>	<b>7</b>	11	dokumentacje techniczne urządzeń energetycznych nie posiadają aktualnych instrukcji eksploatacyjnych i schematów technologicznych oraz nie określają terminów wykonywania prac konserwacyjno – remontowych
11.	<b>planowanie kontroli w zakresie bhp</b>	<b>4</b>	19	ograniczono nieprawidłowości w zakresie planowania kontroli z zakresu bhp; w systemowym podejściu do planowania uwzględnienia się miejsca i instalacje wymagające wzmożonego nadzoru m.in. dotyczące punktów rozładowniczych, neutralizatorów, instalacji z chemikaliami, instalacji wodnych, zbiorników technologicznych
12.	<b>odzież i obuwie robocze</b>	<b>11</b>	30	tabele norm przydziału odzieży i obuwia roboczego zawierają stanowiska, które nie występują w zmienionej strukturze organizacyjnej przedsiębiorstwa oraz nie uwzględniają wielofunkcyjności pracowników

13.	<b>komisja bezpieczeństwa i higieny pracy</b>	<b>22</b>	19	posiedzenia komisji bhp jako organu doradczego i opiniotwórczego pracodawcy odbywają się rzadziej niż raz w kwartale
14.	<b>współdziałanie pracowników z przełożonymi w wypełnianiu obowiązków dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy</b>	<b>26</b>	33	nie istnieje w zakładzie system, który zachęcałby pracowników do pisemnego zgłaszania zauważonych naruszeń przepisów i zasad bhp oraz złych warunków pracy; zaś w istniejących systemach brak informacji o sposobie rozwiązania zgłoszonych nieprawidłowości
15.	<b>instrukcje o udzielaniu pierwszej pomocy oraz wykazy pracowników przeszkolonych w tym zakresie</b>	<b>22</b>	33	w punktach pierwszej pomocy i przy apteczkach, w widocznych miejscach nie wywieszono instrukcji o udzielaniu pierwszej pomocy w razie wypadku oraz wykazu pracowników upoważnionych do ich obsługi, przeszkolonych w udzielaniu pierwszej pomocy
16.	<b>organizacja w zakresie używania materiałów niebezpiecznych</b>	<b>18</b>	19	brak w zakładzie systemu gwarantującego: rozpoznanie właściwości wszystkich stosowanych substancji chemicznych i materiałów niebezpiecznych; używanie materiałów niebezpiecznych odpowiednio oznakowanych; dostarczanie pracownikom narażonym na czynniki stwarzające zagrożenie dla zdrowia pisemnych instrukcji z omówioną problematyką stosowania środków profilaktycznych
17.	<b>uszczelnianie mas węgla na składach odkrytych</b>	<b>4</b>	22	nie opracowano instrukcji dotyczącej zagęszczania i uszczelniania (przed przenikaniem powietrza do wnętrza) masy węgla na składach odkrytych
18.	<b>przestrzeganie procedur związanych z wejściem do komory paleniskowej remontowanego kotła</b>	<b>11</b>	19	wejście do komory paleniskowej kotła i kanałów ciepłych nie jest poprzedzane kontrolą stężenia par i gazów w odniesieniu do wielkości dopuszczalnych
19.	<b>zabezpieczenie elementów wirujących urządzeń energetycznych</b>	<b>37</b>	15	elementy wirujące m.in. przekładni łańcuchowych napędów zdmuchiaczy dla bloków energetycznych, elektrobębnow i bębnow napinających przenośniki taśmowe do transportu węgla, młynów kulowych, pomp w maszynowniach, krażników przenośników taśmowych pod ładowarkami stwarzające zagrożenie, nie zostały osłonięte lub zaopatrzone w inne skuteczne urządzenia ochronne, zapewniające bezpieczeństwo pracownikom obsługi jak i osobom znajdującym się w ich pobliżu
20.	<b>stan techniczny podestów obsługowych</b>	<b>30</b>	19	podesty obsługowe urządzeń bloku energetycznego i oczyszczalni ściekowej nie posiadały krawężników oraz umieszczonej poprzeczki w połowie wysokości balustrady lub pełnego obarierowania chroniącego przed wypadnięciem osób

21.	<b>stan techniczny schodów w obrębie układów technologicznych</b>	<b>26</b>	22	stopnie na przejściach zagrażające upadkiem nie zostały oznaczone w sposób widoczny barwami bezpieczeństwa; ażurowe nawierzchnie schodów w miejscach zalegania pyłów posiadały pogięte i zagłębione kraty nie zapewniające bezpiecznego dojścia do urządzeń technologicznych pracownikom obsługi;
22.	<b>opisy i oznakowania urządzeń i instalacji energetycznych</b>	<b>48</b>	22	urządzenia, rurociągi, zbiorniki oraz armatura bloków energetycznych nie jest opisana i oznakowana m.in. w zakresie: kierunku i rodzaju przepływających mediów, oznaczenia wartości dopuszczalnego ciśnienia oraz oznakowania granicznych poziomów na wodowskazach zgodnie z wymaganiami określonymi w Polskich Normach
23.	<b>stosowanie rozwiązań technicznych ograniczających nadmierne pylenie w pomieszczeniach zamkniętych</b>	<b>11</b>	37	nieszczelności przewodów i innych elementów obiegu pyłowych powodują występowanie nadmiernego pylenia, na które narażeni są pracownicy zatrudnieni na stanowiskach obchodowych kotłów blokowych
24.	<b>wyposażenie stanowisk rozładunku chemikaliów</b>	<b>11</b>	22	w miejscach rozładunku materiałów niebezpiecznych w postaci substancji i preparatów chemicznych, nie zainstalowano wodnych natrysków ratunkowych do obmycia całego ciała pracownika w przypadku ewentualnego obłania się środkami żrącymi
25.	<b>oznakowanie urządzeń i instalacji zawierających substancje i preparaty chemiczne</b>	<b>33</b>	15	stosowane w procesie technologicznym na terenie obiektów gospodarki wodno-ściekowej i mazutowni urządzenia i instalacje zawierające substancje oraz preparaty chemiczne nie posiadają umieszczonych w widocznych miejscach znaków bezpieczeństwa, informujących o występujących zagrożeniach
26.	<b>sposoby bezpiecznego postępowania z truciznami</b>	<b>8</b>	19	w zakładzie brak aktualnej instrukcji określającej sposób bezpiecznego postępowania z truciznami, z treścią której winni być zapoznani pracownicy zatrudnieni przy tych pracach
27.	<b>kontrola stężenia gazów w pomieszczeniach zamkniętych</b>	<b>0</b>	19	wdrożono procedury kontroli stężenia gazów w pomieszczeniach zamkniętych, w których znajduje się instalacja gazowa



PRAWNA OCHRONA PRACY				
28.	udzielanie urlopów wycieczkowych	75	59	15 887 pracownikom nie udzielono 118 731 dni urlopu w 2001 roku, w którym nabyli do niego prawo
				2186 pracownikom nie udzielono 15970 dni urlopu w 2003 roku, do którego nabyli prawo
29.	praca w godzinach nadliczbowych	44	28	438 pracowników przepracowało 64 970 godzin nadliczbowych w warunkach przekroczenia limitu 150 godzin w 2001 roku.
				36 pracowników w 2003 roku przepracowało 1068 godzin nadliczbowych w warunkach przekroczenia limitu 150 godzin
30.	akta osobowe pracowników	25	54	uchybień w zakresie prowadzenia akt pracowniczych dotyczyły: braku załączonych do akt kserokopii wymaganych na zajmowanym stanowisku pracy uprawnień energetycznych, nie egzekwowania od pracowników potwierdzania daty odbioru świadectwa pracy, braku załączonych do akt zaświadczeń potwierdzających odbycie szkoleń bhp, orzeczeń lekarskich wydanych po przeprowadzeniu profilaktycznych badań lekarskich, braku potwierdzenia wydania pracownikowi świadectwa pracy

Wyniki kontroli sprawdzających wskazują na znaczne pogorszenie w zakresie :

- stanu technicznego nawierzchni dróg, placów manewrowych, postojowych, składowych, dojazdów pożarowych i przejść dla pieszych,
- oznakowania widocznymi barwami i znakami bezpieczeństwa miejsc na terenie zakładu, w których występują zagrożenia dla pracowników,
- stanu technicznego budynków i innych obiektów budowlanych,
- stanu technicznego pomieszczeń pracy i ich wyposażenia,
- zabezpieczenia elementów wirujących urządzeń energetycznych,
- stanu technicznego podestów obsługowych,
- opisów i oznakowań urządzeń i instalacji energetycznych,
- oznakowania urządzeń i instalacji zawierających substancje i preparaty chemiczne.

Poprawę uzyskano w obszarach dotyczących:

- monitorowania wykrywania nieszczelności olejowych,

- zakresu i trybu prowadzenia dokumentacji technicznej,
- planowania kontroli bhp,
- przydzielania pracownikom odzieży i obuwia roboczego,
- współdziałania pracowników z przełożonymi w wypełnianiu obowiązków dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy,
- uszczelniania mas węgla na składach odkrytych,
- przestrzegania procedur związanych z wejściem do komory paleniskowej remontowanego kotła,
- stosowania rozwiązań technicznych ograniczających nadmierne pylenie w pomieszczeniach zamkniętych,
- wyposażenia stanowisk rozładunku chemikaliów w wodne natryski ratunkowe.

Jednocześnie w wyniku działań kontrolnych doprowadzono do całkowitego wyeliminowania nieprawidłowości związanych z kontrolą stężenia gazów w pomieszczeniach zamkniętych oraz dostępem osób niepowołanych do miejsc, w których znajdują się zbiorniki z ciekłym materiałem.

Z kolei w zakresie prawnej ochrony pracy odnotowano:

- zwiększenie odsetka zakładów, w których stwierdzono naruszenie obowiązku udzielania pracownikom urlopu wypoczynkowego w roku kalendarzowym, w którym nabyli do niego prawo,
- znaczne zmniejszenie zarówno liczby pracowników, którym nie udzielono urlopu oraz liczby dni przysługującego im lecz nie udzielonego urlopu.

*(Przyczynami zaległości w wykorzystaniu urlopów były absencja chorobowa pracowników i związana z nią niemożność zapewnienia należytej obsady stanowisk pracy).*

- **zwiększenie** odsetka zakładów, w których stwierdzono zatrudnianie pracowników powyżej dopuszczalnego 150 godzin w roku kalendarzowym.

*(Stwierdzone przekroczenia miały charakter jednostkowy, co jest niewątpliwym efektem uprzednio przeprowadzonych kontroli kompleksowych).*

- **zmniejszenie** odsetka zakładów, w których stwierdzono nieprawidłowości w zakresie prowadzenia akt osobowych.

Kontrolowani **pracodawcy** jako jedyną przyczynę ujawnionych przez inspektorów pracy nieprawidłowości wskazywali trudną sytuację finansową, która ogranicza w znacznym stopniu modernizację i remonty eksploatowanych urządzeń oraz możliwości dostosowania starych obiektów budowlanych i pomieszczeń pracy do wymogów obowiązujących przepisów, a co za tym idzie – poprawę warunków pracy. Niewątpliwie wiąże się to z polityką zarządów spółek, które decydują o priorytetach i o wyasygnowaniu środków finansowych na modernizację i remonty.

W ocenie **inspektorów pracy** najwięcej nieprawidłowości z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy jest nie rozwiązanych w przedsiębiorstwach, które z własnych środków bez doinwestowania nie są w stanie ich zlikwidować. Część jednak zaniedbań wynikała z lekceważenia zagrożeń przez pracodawców i nie wymaga zaangażowania znaczących środków. Świadczą o tym m.in. stwierdzone uchybienia dotyczące procesów pracy, organizacji stanowisk pracy oraz wykonywania prac niebezpiecznych.

## **2. Elektroenergetyczne spółki**

Kontrole kompleksowe i sprawdzające zostały przeprowadzone w **44 elektroenergetycznych spółkach zajmujących się przesyłem, rozdziałem i dystrybucją energii elektrycznej zatrudniających 51.047 pracowników.**

Zestawienie porównawcze najczęściej występujących nieprawidłowości z zakresu prawa pracy zawiera tabela.

L p	Zagadnienia objęte kontrolą	Odsetek kontrolowanych zakładów, w których stwierdzono nieprawidłowości		U w a g i
		2004 r.	2002 r.	
	2	3	4	5

BEZPIECZEŃSTWO MI HIGIENA PRACY				
1.	szkolenia pracowników w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy	27	21	56 pracowników nie poddano szkoleniom wstępnym i okresowym w zakresie bhp,
2.	dodatkowe uprawnienia kwalifikacyjne	9	21	brak wymaganych dodatkowych uprawnień kwalifikacyjnych stwierdzono wśród 32 pracowników: obsługujących młoty udarowe, eksploatujących urządzenia w wykonaniu przeciwwybuchowym, wykonujących prace kierowcy samochodu ciężarowego, odpowiedzialnych za organizację bezpiecznej pracy przy urządzeniach elektroenergetycznych.
3.	badania i pomiary czynników szkodliwych dla zdrowia	25	34	pracodawcy nie posiadają aktualnych badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia występujących w środowisku pracy,
4.	decyzje inspekcji sanitarnej, co do rodzaju badań i pomiarów czynników szkodliwych	36	59	pracodawcy nie posiadają decyzji inspekcji sanitarnej co do rodzaju badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia, głównie w odniesieniu do natężeń pól elektromagnetycznych w obrębie stacji elektroenergetycznych wysokich i najwyższych napięć
5.	wyznaczanie i znakowanie obszarów występowania pól elektromagnetycznych	27	29	w otoczeniu źródeł pól elektromagnetycznych na terenie stacji wysokich i najwyższych napięć nie wyznaczono i nie oznakowano zgodnie z Polską Normą obszarów stref ochronnych,

6.	<b>czas ekspozycji pracownika przy wykonywaniu prac w mikroklimacie zimnym</b>	<b>27</b>	21	w zakładowych źródłach prawa nie określono dozwolonego czasu ekspozycji pracownika przy wykonywaniu prac w mikroklimacie zimnym, w szczególności zatrudnionego na stanowisku elektromontera sieciowego i elektromontera pogotowia energetycznego,
7.	<b>stan techniczny obiektów i pomieszczeń pracy</b>	<b>57</b>	44	miejsca w zakładzie, w których występują zagrożenia dla pracowników nie są oznakowane widocznymi barwami lub znakami bezpieczeństwa, nawierzchnie schodów nie są równe, szyby w oknach pomieszczeń narażone na uszkodzenia w związku z rodzajem prowadzonych prac nie są osłonięte siatką zabezpieczającą przed odłamkami szkła, budynki rozdzielni SN wykazują silne spękania ścian nośnych zewnętrznych i wewnętrznych spowodowane uszkodzeniami górnictwem,
8.	<b>okresowe kontrole stanu technicznego sprawności obiektów budowlanych</b>	<b>32</b>	34	nie dokumentuje się w książkach obiektów budowlanych przeprowadzonych kontroli okresowych, w szczególności w odniesieniu do stacji elektroenergetycznych ze stałą obsługą, obiektów biurowych i garażowo-warsztatowych,
9.	<b>wymiana powietrza w pomieszczeniach pracy</b>	34	42	w pomieszczeniach: higieniczno-sanitarnych, spawalni, akumulatorni, nie zapewniono wymaganej wymiany powietrza wynikających z potrzeb użytkowych i funkcji tych pomieszczeń,
10.	<b>oświetlenie elektryczne w pomieszczeniach pracy</b>	<b>43</b>	39	pracodawcy nie przeprowadzają wymaganych pomiarów natężenia oświetlenia elektrycznego na stanowiskach pracy; w 246 pomieszczeniach pracy, w tym z monitorami ekranowymi nie zapewniono wymaganego natężenia oświetlenia elektrycznego,

11.	<b>opracowywanie i udostępnianie instrukcji bezpieczeństwa i higieny pracy</b>	43	34	nie opracowano i nie udostępniono do stałego korzystania pracownikom aktualne instrukcje bhp dotyczące m.in. eksploatacji GPZ, sprzężarek, pił mechanicznych, podnośników, wykonywania prac na wysokości, postępowania z gazem SF <sub>6</sub> , obsługi akumulatorów, obrabiarek do metalu, stosowania środków ochrony indywidualnej,
12.	<b>znaki i barwy bezpieczeństwa w obiektach energetycznych</b>	54	32	w obiektach stacyjnych przy wejściu do pomieszczeń rozdzielni brak ostrzegawczych znaków bezpieczeństwa; w pomieszczeniach □prężarkowi nie stosuje się znaków nakazu stosowania ochron słuchu; w akumulatorniach znaków zakazujących używanie otwartego ognia, nie zostały oznakowane widocznymi barwami bezpieczeństwa progi wykonane pomiędzy pomieszczeniami stacji elektroenergetycznych i magazynów,
13.	<b>system pierwszej pomocy w razie wypadku przy pracy</b>	39	31	w punktach pierwszej pomocy i przy apteczkach nie wywieszono instrukcji i wykazów pracowników przeszkolonych w udzielaniu pierwszej pomocy,
14.	<b>stan techniczny użytkowanych maszyn i urządzeń</b>	48	39	maszyny i urządzenia użytkowane w pomieszczeniach warsztatowych nie były w odpowiednim stanie technicznym zapewniającym bezpieczeństwo pracy,
15.	<b>ochrona przed dotykiem bezpośrednim eksploatowanych urządzeń i instalacji elektroenergetycznych</b>	39	36	urządzenia eksploatowane w stacjach elektroenergetycznych nie posiadają zapewnionej ochrony przed dotykiem bezpośrednim m. in. z powodu braku wymaganego obarierowania, otwartych drzwi do celek pól rozdzielni, braku główek w gniazdach bezpiecznikowych, umieszczenia szyn zbiorczych w strefie roboczej bez zastosowania ochron,
16.	<b>skuteczność ochrony przeciwporażeniowej przed dotykiem pośrednim</b>	36	32	brak potwierdzenia pomiarami skuteczności ochrony przeciwporażeniowej przed dotykiem pośrednim w obwodach potrzeb własnych obiektów stacyjnych, oraz nie zapewnienie tej ochrony ze względu na zawyżoną rezystancję uziemień ochronnych, stosowanie nie właściwych lub naprawianych drutem wkładek bezpiecznikowych,

17.	<b>stan techniczny eksploatowanych urządzeń i instalacji elektroenergetycznych</b>	<b>54</b>	44	eksploatowane urządzenia i instalacje elektroenergetyczne nie posiadały właściwych zabezpieczeń m.in. uniemożliwiających bezpośredni dostęp do: pól transformatorów w obiektach stacyjnych, zacisków w puszkach rozgałęźnych instalacji, nie zachowywano ciągłości połączeń wyrównawczych na bramkach wejściowych do wyłączników transformatorów, użytkuje się w GPZ niesprawne klucze blokady elektromagnetycznej typu BE,
18.	<b>dokumentacja techniczna eksploatowanych urządzeń i instalacji elektroenergetycznych</b>	<b>36</b>	20	służby eksploatacyjne posługują się nie aktualnymi mapami i schematami sieci, instalacji i urządzeń energetycznych, nie przestrzegają wyznaczonych terminów oględzin i przeglądów urządzeń,
19.	<b>warunki dotyczące ochrony przeciwpożarowej</b>	<b>27</b>	36	brak dla eksploatowanych obiektów sporządzonej „Charakterystyki pożarowej” zawierającej m. in. środki prewencji i obowiązujące zalecenia w czasie pożaru, brak na terenie GPZ wymaganego sprzętu gaśniczego, zaś w obiektach oznaczenia dróg ewakuacyjnych i przy drzwiach wejściowych przeciwpożarowego wyłącznika prądu,
20.	<b>transport wewnątrzzakładowy</b>	<b>39</b>	25	nie opracowano zasad ruchu na drogach wewnątrzzakładowych, zgodnie z przepisami prawa o ruchu drogowym, określających m.in. prędkość środków transportu uzależnioną od szerokości dróg, natężenia ruchu i widoczności, drogi wewnątrzzakładowe nie są oznakowane znakami drogowymi zgodnie z przepisami prawa o ruchu drogowym, wózki jezdniowe z napędem silnikowym są użytkowane w nie odpowiednim stanie technicznym,
21.	<b>magazynowania i składowanie materiałów</b>	<b>39</b>	25	nie wywieszono czytelnych informacji o dopuszczalnym obciążeniu stropów i regałów przeznaczonych do składowania, nie opracowano i nie udostępniono pracownikom zatrudnionym w gospodarce magazynowej instrukcje dotyczące magazynowania i składowania materiałów, butle z gazami nie zabezpiecza się przed przewróceniem oraz składowane bez kołpaków ochronnych, pojemniki z benzyną i syciwem nie są oznakowane w sposób umożliwiający identyfikację,

<b>PRAWNA OCHRONA PRACY</b>				
22.	<b>udzielanie urlopów wypoczynkowych</b>	<b>86</b>	81	nie jest przestrzegany obowiązek udzielania pracownikom urlopu wypoczynkowego w roku kalendarzowym, w którym nabyli do niego prawo,
23.	<b>praca w godzinach nadliczbowych</b>	<b>16</b>	44	nagminnie nie są przestrzegane przepisy ograniczające możliwość zlecenia pracy w godzinach nadliczbowych, w przypadkach uzasadnionych szczególnymi potrzebami pracodawcy,
24.	<b>prowadzenie akt osobowych pracowników</b>	<b>26</b>	54	ujawnione uchybienia nie mające wpływu na ustalenie uprawnień pracowniczych dotyczyły: braku wykazu dokumentów w poszczególnych częściach akt osobowych, przechowywania oryginałów świadectw pracy z poprzednich miejsc pracy, braku potwierdzenia wydania pracownikowi świadectwa pracy.

Wyniki kontroli sprawdzających wskazują na pogorszenie się bezpieczeństwa pracy w obszarze:

- szkolenia pracowników w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy,
- czasu ekspozycji pracownika przy wykonywaniu prac w mikroklimacie zimnym,
- stanu techniczny obiektów i pomieszczeń pracy,
- opracowywania i udostępniania instrukcji bezpieczeństwa i higieny pracy,
- stosowania znaków i barw bezpieczeństwa w obiektach energetycznych,
- stosowania systemu pierwszej pomocy w razie zaistnienia wypadku przy pracy,
- stanu technicznego użytkowanych maszyn i urządzeń,
- ochrony przed dotykiem bezpośrednim eksploatowanych urządzeń i instalacji elektroenergetycznych,
- skuteczności ochrony przeciwporażeniowej przed dotykiem pośrednim,
- stanu technicznego eksploatowanych urządzeń i instalacji elektroenergetycznych,
- dokumentacji technicznej eksploatowanych urządzeń i instalacji elektroenergetycznych,



- transportu wewnątrzzakładowego,
- magazynowania i składowania materiałów.

Natomiast zmniejszenie się liczby stwierdzonych nieprawidłowości w zakresie bezpieczeństwa pracy odnotowano w takich obszarach jak:

- posiadanie dodatkowych uprawnień kwalifikacyjnych,
- badania i pomiary czynników szkodliwych dla zdrowia,
- wyznaczanie i znakowanie obszarów występowania pól elektromagnetycznych,
- zapewnienie wymaganej wymiany powietrza w pomieszczeniach pracy,
- warunki dotyczące ochrony przeciwpożarowej,

co niewątpliwie jest w części zasługą działań podejmowanych przez państwowych inspektorów pracy.

Spośród zagadnień objętych kontrolą w zakresie prawnej ochrony pracy, znaczną poprawę uzyskano w zakresie:

- przestrzegania przepisów ograniczających możliwość zlecenia wykonywania pracy w godzinach nadliczbowych, w przypadkach uzasadnionych szczególnymi potrzebami pracodawcy  
*(znacznie ograniczono zlecenie wykonywania prac remontowych kwalifikowanych jako „likwidacja awarii”, na którą przeznaczony czas nie podlega wliczeniu do limitu).*
- prawidłowego prowadzenia akt osobowych pracowników,

Natomiast podczas kontroli sprawdzających odnotowano zwiększenie odsetka zakładów, w których stwierdzono naruszenie obowiązku udzielania pracownikom urlopu wypoczynkowego w roku kalendarzowym, w którym nabyli do niego prawo.

Wśród przyczyn występowania zaległości w wykorzystaniu urlopów wymieniano absencję chorobową pracowników i związaną z nią niemożność zapewnienia należytej obsady stanowisk pracy, konieczność zapewnienia gotowości do pracy na wypadek zaistnienia awarii.

W ocenie **inspektorów pracy** zapewnieniu właściwego stanu bezpieczeństwa nie sprzyjają ograniczenia kadrowe, a zmniejszanie obsady osobowej w pionie eksploatacyjno – ruchowym prowadzi do powstania zagrożeń wypadkowych. Z reguły restrukturyzacja zatrudnienia postępuje szybciej niż techniczna likwidacja poszczególnych stanowisk pracy.

Z kolei **pracodawcy** trwałą poprawę stanu ochrony pracy w sektorze energetycznym upatrują w zdecydowanej poprawie sytuacji gospodarczej kraju oraz w ustanowieniu stabilnego i spójnego prawa pracy.

### 3. Dystrybucyjne zakłady gazownicze

Kontrole kompleksowe i kontrole sprawdzające zostały przeprowadzone w **6** nowo utworzonych spółkach i wchodzących w ich skład **23** dystrybucyjnych zakładach gazowniczych zajmujących się obrotem, przesyłem i dystrybucją gazu sieciami rozdzielczymi, zatrudniających **15977** pracowników.

Zestawienie porównawcze najpoważniejszych nieprawidłowości stwierdzonych podczas kontroli kompleksowych i kontroli sprawdzających zawiera Tabela:

#### 3.1. BEZPIECZEŃSTWO I HIGIENA PRACY

Zagadnienia objęte kontrolą	Odsetek kontrolowanych zakładów, w których stwierdzono nieprawidłowości		U w a g i
	2005	2004	
szkolenia pracowników w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy	0	24	Usunięto stwierdzone w 2004r. nieprawidłowości
badania lekarskie	0	17	Usunięto stwierdzone w 2004r. nieprawidłowości

<b>dodatkowe uprawnienia kwalifikacyjne</b>	<b>14</b>	<b>11</b>	brak wymaganych dodatkowych uprawnień kwalifikacyjnych stwierdzono wśród 43 pracowników wykonujących: prace kierowcy pojazdów uprzywilejowanych, operatorów maszyn budowlanych i drogowych, spawalnicze oraz prace na stanowisku dozoru i eksploatacji urządzeń energetycznych,
<b>ocena ryzyka zawodowego oraz informowanie pracowników</b>	<b>20</b>	<b>14</b>	pracodawcy: nie dokonali oceny ryzyka zawodowego występującego przy określonych pracach po zmianie struktury organizacyjnej i przesunięciu pracowników na nowo utworzone stanowiska o innych niż poprzednio zagrożeniach, w ocenie nie uwzględniali ryzyka stwarzanego przez czynniki chemiczne, hałas, wibrację, nie poinformowali pracowników o ryzyku zawodowym, które wiąże się z wykonywaną pracą
<b>decyzje inspekcji sanitarnej, co do rodzaju badań i pomiarów czynników szkodliwych</b>	<b>38</b>	<b>41</b>	<b>pracodawcy nie posiadają decyzji inspekcji sanitarnej co do rodzaju badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia, względnie nie realizują decyzji dotyczących wykonania pomiarów w wyznaczonych terminach,</b>
<b>ocena warunków pracy na stanowiskach wyposażonych w monitory ekranowe</b>	<b>7</b>	<b>24</b>	pracodawcy nie przeprowadzili oceny warunków pracy w aspekcie organizacji stanowiska pracy, stanu elementów wyposażenia zapewniających bezpieczeństwo pracy, obciążenia narządu wzroku pracowników; stanowiska z monitorami ekranowymi nie są zorganizowane i wyposażone zgodnie z wymaganiami przepisów bhp
<b>czas ekspozycji pracownika przy wykonywaniu prac w mikroklimacie zimnym</b>	<b>17</b>	<b>27</b>	w zakładowych źródłach prawa nie określono dozwolonego czasu ekspozycji pracownika przy wykonywaniu prac w mikroklimacie zimnym, w szczególności zatrudnionego na stanowisku monterza sieci gazowej
<b>środki ochrony indywidualnej</b>	<b>24</b>	<b>24</b>	pracodawcy nie dostarczają pracownikom wymaganych środków ochrony indywidualnej zabezpieczających przed działaniem niebezpiecznych i szkodliwych dla zdrowia czynników występujących w środowisku pracy ( np. brak potwierdzenia wyposażenia spawaczy w tarcze lub okulary ochronne, pracowników wykonujących roboty gazoniebezpieczne w odzież trudno zapalną, sprzęt ochrony dróg oddechowych); osoby kierujące pracownikami nie egzekwują stosowania na określonych stanowiskach wymaganych środków ochrony indywidualnej; nie prowadzi się dla każdego egzemplarza szelek bezpieczeństwa kart użytkowania i ewidencji okresowych kontroli ich stanu technicznego, nie wycofuje się z użycia szelek bezpieczeństwa z przeterminowaną datą dopuszczenia do eksploatacji
<b>przystosowanie obiektów i pomieszczeń dla osób niepełnosprawnych</b>	<b>40</b>	<b>10</b>	do potrzeb i możliwości wynikających ze zmniejszonej sprawności osób niepełnosprawnych nie przystosowano w obiektach i pomieszczeniach drzwi wejściowych oraz podjazdów i dojść do biur obsługi klientów
<b>stan techniczny obiektów i pomieszczeń pracy</b>	<b>24</b>	<b>41</b>	strefy, przestrzenie i pomieszczenia zakwalifikowane do odpowiedniej kategorii zagrożenia wybuchem nie są wytłoczone i odpowiednio oznakowane; wrota bram garażowych nie są wyposażone w urządzenia zapobiegające ich przypadkowemu zamknięciu, w halach montażowych używa się niestabilne, zniszczone i spróchniałe podesty drewniane, kanały obsługowo naprawcze nie są zabezpieczone przed upadkiem z wysokości, nie prowadzi się okresowej kontroli stanu technicznej sprawności obiektów budowlanych, nie dokumentuje się w książkach obiektów budowlanych przeprowadzonych kontroli okresowych

<b>pomieszczenia higieniczno – sanitarne</b>	<b>24</b>	<b>34</b>	w szatniach nie zapewniono wymaganej ilości miejsc siedzących dla zatrudnionych na najliczniejszej zmianie; w bazach nie zorganizowano palarni wyposażonych w dostateczną ilość popielniczek, w pomieszczeniach umywalni i natrysków ściany nie zostały pokryte do wysokości 2m materiałem nienasiąkliwym i odpornym na działanie wilgoci; w jadalni nie umieszczono napisów lub znaków informujących o zakazie palenia tytoniu; drzwi prowadzące do pomieszczeń ustępowych nie wyposażono w samozamykacze
<b>wymiana powietrza w pomieszczeniach pracy</b>	<b>10</b>	<b>20</b>	w 16 pomieszczeniach, w tym obsługi klienta, magazynowych, kotłowni gazowej nie zapewniono wymaganej wymiany powietrza wynikających z potrzeb użytkowych i funkcji tych pomieszczeń
<b>oświetlenie elektryczne w pomieszczeniach pracy</b>	<b>14</b>	<b>17</b>	<b>w 54 pomieszczeniach pracy nie zapewniono wymaganego natężenia i równomierności oświetlenia elektrycznego, w szczególności w pomieszczeniach: obsługi klienta, sekretariatu, dyspozytorni, kontrolera gazu, działu eksploatacyjnego, magazynowych i na stanowiskach wyposażonych w monitory ekranowe</b>
<b>wykazy prac szczególnie niebezpiecznych</b>	<b>0</b>	<b>17</b>	Usunięto stwierdzone w 2004r. nieprawidłowości
system pierwszej pomocy w razie wypadku przy pracy	<b>14</b>	<b>17</b>	obsługa apteczek na każdej zmianie nie została powierzona wyznaczonym pracownikom, przeszkolonym w udzielaniu pierwszej pomocy, przy apteczkach nie wywieszono instrukcji i wykazów pracowników przeszkolonych w udzielaniu pierwszej pomocy, miejsca usytuowania apteczek nie są odpowiednio oznakowane, zgodnie z Polską Normą
<b>stan techniczny użytkowanych maszyn i urządzeń</b>	<b>20</b>	<b>28</b>	23 maszyny i urządzenia użytkowane w pomieszczeniach warsztatowych nie były w odpowiednim stanie technicznym z powodu braku osłon elementów układów napędowych lub stosowania osłon umożliwiających dostęp do strefy niebezpiecznej pracownikom obsługi ; eksploatowane palniki tlenowo-acetylenowe nie były wyposażone w wymagane bezpieczniki, część użytkowanych maszyn i urządzeń nie posiada opracowanej w języku polskim dokumentacji techniczno - eksploatacyjnej
<b>stan techniczny eksploatowanych urządzeń i instalacji elektroenergetycznych</b>	<b>17</b>	<b>37</b>	ogłędziny i przeglądy eksploatowanych urządzeń i instalacji energetycznych nie były wykonywane w terminach określonych w instrukcjach eksploatacji; część eksploatowanych instalacji i urządzeń nie posiadała udokumentowanej pomiarami skuteczności ochrony przeciwporażeniowej, usuniętych usterek stwierdzonych w trakcie pomiarów, oraz osłon puszek rozgałęźnych w strefie roboczej, kotły na paliwo stałe wraz z urządzeniami pomocniczymi nie były prawidłowo zabezpieczone przed wzrostem ciśnienia oraz przed dostępem osób nieupoważnionych, sprzęt dielektryczny użytkowany w pomieszczeniach ruchu elektrycznego nie posiadał ważnego badania atestacyjnego

<b>dokumentacja techniczna eksploatowanych urządzeń i instalacji elektroenergetycznych</b>	<b>7</b>	<b>14</b>	dla eksploatowanych urządzeń i instalacji elektroenergetycznych prowadzi się niekompletną dokumentację techniczną z powodu nieprzeprowadzania oględzin, przeglądów, napraw i remontów oraz oceny stanu technicznego
<b>prace gazoniebezpieczne</b>	<b>17</b>	<b>24</b>	pracodawcy: nie aktualizują wykazów osób upoważnionych do wydawania poleceń na prace gazoniebezpieczne, nie ustalili jednolitej formy prowadzonych rejestrów poleceń pisemnych i ustnych; nie egzekwują załączania do poleceń pisemnych wymaganych załączników; zespoły wykonujące prace gazoniebezpieczne nie posiadają wymaganych środków łączności, środków gaśniczych, lamp przeciwwybuchowych, przyrządów do pomiaru stężenia gazu
<b>prace niebezpieczne</b>	<b>0</b>	<b>28</b>	Usunięto stwierdzone w 2004r. nieprawidłowości
<b>służba ratownictwa gazowego</b>	<b>13</b>	<b>13</b>	pracodawcy nie określili organizacji, zadań i zakresu działania służby ratownictwa gazowego
<b>gazociągi</b>	<b>0</b>	<b>14</b>	Usunięto stwierdzone w 2004r. nieprawidłowości
<b>roboty ziemne</b>	<b>14</b>	<b>10</b>	odkopywanie wykopów głębszych od 1,5m nie odbywało się na podstawie polecenia pisemnego pracy niebezpiecznej, roboty ziemne w strefie uchodzenia gazu z sieci gazowych niskiego i średniego ciśnienia wykonywano bez wymaganej instrukcji, jako schodni do wyjścia z wykopu używano aluminiowych drabin rozstawnych
<b>lokalizacja nieszczelności</b>	<b>7</b>	<b>24</b>	pracownicy wykonujący lokalizację nieszczelności gazociągu posługiwali się szpilkami nie posiadającymi aktualnych badań skuteczności izolacji oraz nie posiadali butów i rękawic dielektrycznych, okularów ochronnych oraz na wyposażeniu koca gaśniczego i żółtego spayu do znakowania
<b>stacje gazowe</b>	<b>17</b>	<b>10</b>	ogłędziny i przeglądy stacji gazowej nie są przeprowadzane w zespołach co najmniej dwu osobowych z zachowaniem wymaganego terminu i zakresu, urządzenia nie są oznaczone obowiązującymi kolorami np. zawory wlotowe i wylotowe kolorem czerwonym, stacje gazowe nie są zabezpieczone przed wyładowaniami i przepięciami elektrycznym, eksploatowane instalacje oświetlenia elektrycznego nie są sprawne technicznie i nie są odwzorowane na schematach ideowych, brak znaków informujących o zakazie stosowania otwartego ognia, oraz o strefie zagrożenia wybuchem
<b>transport wewnątrzzakładowy</b>	<b>7</b>	<b>17</b>	drogi wewnątrzzakładowe nie są utrzymywane we właściwym stanie technicznym oraz nie są oznakowane znakami drogowymi zgodnie z przepisami prawa o ruchu drogowym
<b>magazynowanie i składowanie materiałów</b>	<b>24</b>	<b>26</b>	nie udostępniono pracownikom zatrudnionym w gospodarce magazynowej instrukcji dotyczących magazynowania i składowania materiałów, materiały nie są właściwie składowane, ponieważ nie określono dla każdego z nich miejsca, sposobu i dopuszczalnej wysokości składowania oraz nie wywieszono czytelnych informacji o dopuszczalnym obciążeniu stropów i regałów przeznaczonych do składowania, transportowane butle z tlenem i acetylenem nie posiadają kołpaków ochronnych, środki chemiczne w warsztatach są przechowywane w opakowaniach po produktach spożywczych

popularyzacja problematyki bezpieczeństwa i higieny pracy	14	17	służba bhp nie inicjuje i nie rozwija na terenie zakładu pracy różnych form popularyzacji problematyki bezpieczeństwa i higieny pracy, zaś organizowane zakładowe konkursy zostały zaniechane
---	----	----	---

Wyniki kontroli sprawdzających wskazują, że działania podjęte przez inspektorów pracy doprowadziły do całkowitego wyeliminowania nieprawidłowości związanych z: szkoleniem pracowników w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, dopuszczaniem do pracy pracowników bez aktualnych badań lekarskich, ustaleniem wykazów i określeniem podstawowych wymagań bhp przy wykonywaniu prac szczególnie niebezpiecznych, wykonywaniem prac niebezpiecznych, w tym przez wykonawców zewnętrznych, eksploatacją gazociągów.

Znaczne zmniejszenie nieprawidłowości odnotowano w takich obszarach jak:

- ocena warunków pracy na stanowiskach wyposażonych w monitory ekranowe ( z 24% w 2004r. do 7% w 2005r.),
- stan techniczny obiektów i pomieszczeń pracy ( z 41% do 24%),
- stan pomieszczeń higieniczno-sanitarnych (z 34% do 24%),
- wymiana powietrza w pomieszczeniach pracy ( z 20% do 10%),
- lokalizacja nieszczelności ( z 24% do 7%),
- stan techniczny eksploatowanych urządzeń i instalacji elektroenergetycznych ( z 37% do 17%),
- transport wewnątrzzakładowy ( z 17% do 7%).

Niewielką poprawę uzyskano w zakresie:

- oświetlenia elektrycznego w pomieszczeniach pracy ( z 17% w 2004r. do 14% w 2005r.),
- systemu pierwszej pomocy ( z 17% do 14%),
- magazynowania i składowania materiałów ( z 28% do 24%),
- popularyzacji problematyki bezpieczeństwa i higieny pracy (z 17% do 14%).

Na niezmiennym poziomie pozostają nieprawidłowości dotyczące:

- środków ochrony indywidualnej ( 24% w 2004r. i 2005r.),
- służby ratownictwa gazowego ( 13% w 2004r. i 2005r.).

Natomiast nadal istnieją takie obszary, w których nie tylko, że nie odnotowano żadnej poprawy lecz nastąpił wyraźny wzrost skali naruszeń przepisów i zasad bhp.

Dotyczy to przede wszystkim:

- dodatkowych uprawnień kwalifikacyjnych ( z 11% w 2004r. do 14% w 2005r.),
- oceny i informowania pracowników o ryzyku zawodowym ( z 14% do 20%),
- nieprzystosowania obiektów i pomieszczeń dla osób niepełnosprawnych ( z 10% do 40%),
- wykonywania robót ziemnych ( z 10% do 14%),
- eksploatacji stacji gazowych ( z 10% do 17%).

### **3.2. PRAWNA OCHRONA PRACY**

Z zakresu prawnej ochrony pracy kontrolą objęto w szczególności zagadnienia takie jak: treść regulaminów pracy, rzetelność prowadzenia akt osobowych, prawidłowość sporządzania umów o pracę, prawidłowość sporządzania świadectw pracy, rzetelność prowadzenia ewidencji czasu pracy, przestrzeganie ograniczeń zlecenia pracy w godzinach nadliczbowych (w roku kalendarzowym), udzielanie urlopów wypoczynkowych.

Zestawienie porównawcze wyników kontroli przedstawia tabela.

Zagadnienie objęte kontrolą	Odsetek kontrolowanych zakładów, w których stwierdzono nieprawidłowości		Uwagi
	2005	2004	
treść regulaminów pracy	17	31	stwierdzono w szczególności: brak regulacji dotyczącej okresów rozliczeniowych w systemie równoważnych norm czasu pracy, brak ustalenia pory nocnej, nieokreślenie sposobu informowania pracowników o ryzyku zawodowym, nieokreślenie sposobu informowania pracowników o ryzyku zawodowym,
prawidłowość sporządzania umów o pracę	10	27	stwierdzono jednostkowe przypadki braku określenia: wszystkich składników wynagrodzenia oraz rodzaju pracy
rzetelność prowadzenia akt osobowych	10	31	uchybień dotyczyły w szczególności: nienależycie prowadzonego spisu dokumentów, nie włączenia do zbioru świadectw kwalifikacyjnych oraz orzeczeń lekarskich wydanych po przeprowadzeniu badań profilaktycznych
rzetelność prowadzenia ewidencji czasu pracy	0	38	Nie stwierdzono uchybień. Zapisy zawarte w ewidencji umożliwiły stwierdzenie: zlecenie pracy z naruszeniem przepisów o dobowym odpoczynku, zlecenia pracy w tej samej dobie pracowniczej skutkujące obowiązkiem wypłaty wynagrodzenia za prace w godzinach nadliczbowych, pracy w porze nocnej.
udzielanie urlopów wypoczynkowych	69	81	443 pracownikom nie udzielono 2 574 dni urlopu, do którego nabyli prawo

Znacznemu zmniejszeniu z 31% w 2004r. do 17 % w 2005r. uległ odsetek zakładów, w których stwierdzono nieprawidłowości w zakresie dostosowania treści regulaminów pracy do regulacji wprowadzonych kolejnymi zmianami w Kodeksie pracy i aktach wykonawczych.



Wyraźnemu obniżeniu uległ ponadto:

- odsetek kontrolowanych zakładów, w których stwierdzono przypadki zawierania umów o pracę, których treść nie zawierała wymaganych istotnych elementów - z 27% do 10% oraz
- odsetek kontrolowanych zakładów, w których stwierdzono nieprawidłowości w zakresie prowadzenia akt osobowych pracowników z 31% do 10%.

Stwierdzone uchybienia np. w zakresie prowadzenia akt osobowych oraz treści umów o pracę wskazują na to, że mogą one być powodowane brakiem należytej staranności przy wykonywaniu obowiązków przez niektórych pracowników służb kadrowych.

Znacznemu obniżeniu uległ odsetek zakładów, w których stwierdzono zatrudnianie pracowników powyżej dopuszczalnego limitu godzin nadliczbowych w roku kalendarzowym. W świetle ustaleń kontroli nadal poważnym problemem jest zlecenie pracy w tej samej dobie pracowniczej skutkujące tym, że jest to praca w godzinach nadliczbowych.

W dalszym ciągu stwierdzane były przypadki zobowiązywania niektórych pracowników do pełnienia dyżurów (pozostawania poza normalnymi godzinami pracy w gotowości do wykonywania pracy wynikającej z umowy o pracę w zakładzie pracy lub w miejscu wyznaczonym przez pracodawcę) z naruszeniem przepisów gwarantujących pracownikom zapewnienie minimalnego wymiaru odpoczynku dobowego. Ocenia się, że stan taki nie jest spowodowany nieznaną przepisów lecz wadliwie zorganizowaną pracą.

Nie stwierdzono uchybień w zakresie prowadzenia ewidencji pracowniczej. Szczegółowość zapisów w ewidencji umożliwiła inspektorom pracy stwierdzenie: zlecenia pracy z naruszeniem przepisów o dobowym odpoczynku, zlecenia pracy w tej samej dobie pracowniczej skutkujące obowiązkiem wypłaty wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych oraz ustalenia liczby godzin pracy wykonywanej w porze nocnej. Ustalenia te umożliwiły kierowanie do pracodawców wniosków o wypłatę należnych pracownikom świadczeń pieniężnych.

Odnotowano zmniejszenie odsetka zakładów, w których stwierdzono naruszenie obowiązku udzielania pracownikom urlopu wypoczynkowego w roku kalendarzowym, w którym nabyli do niego prawo.

Wśród przyczyn występowania zaległości w wykorzystaniu urlopów wymienia się niezmiennie konieczność zapewnienia należytej obsady stanowisk pracy w przypadkach absencji oraz konieczności usuwania awarii.

W ocenie inspektorów pracy stwierdzone naruszenia prawa pracy wynikają przede wszystkim z : malejącego zatrudnienia efektem czego są narastające problemy w zapewnieniu odpowiedniej obsady kadrowej w zakresie prowadzenia prac zgodnie z obowiązującymi przepisami, nie egzekwowania od pracowników przez osoby kierownictwa i dozoru przestrzegania przepisów i zasad bhp, w tym dotyczących nowo wdrożonych procedur w zakresie organizowania i wykonywania prac gazoniebezpiecznych, nie zakończenia prac nad oceną ryzyka zawodowego lub pomijania w niej istotnych zagrożeń występujących przy określonych pracach, braku szczegółowych unormowań w obowiązujących procedurach co do stosowania wymaganego sprzętu i środków ochronnych podczas przygotowania i wykonywania określonych prac zakwalifikowanych jako gazoniebezpiecznych lub niebezpiecznych.

Natomiast według pracodawców przyczyny głównie tkwią w : wysokich kosztach pracy i trudnej sytuacji finansowej, biurokratyzmie i nadmiernym formalizmie przepisów prowadzących do niepotrzebnego tworzenia dodatkowych dokumentów, wydłużonej procedurze spowodowanej konsultowaniem z konserwatorem zabytków zakresu remontów eksploatowanych zabytkowych obiektów, w których usytuowane są pomieszczenia i stanowiska pracy.

### **III. Najczęstsze przyczyny naruszeń prawa**

Według inspektorów pracy, wyniki kontroli przeprowadzone w sektorze energetycznym wskazują, że najczęściej spotykane przyczyny naruszeń prawa tkwią w:

- niedostosowaniu zakładowych źródeł prawa do obowiązujących nowych przepisów prawa pracy,

- braku w obowiązującym systemie organizacji i zarządzania zakładem rozwiązań dotyczących zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy,
- nieutrzymywaniu właściwych procedur wewnętrznego komunikowania się poszczególnych szczebli i komórek organizacyjnych zakładu, w tym zarządu spółki z kadrą kierowniczą niższego szczebla,
- nieprzeprowadzaniu ocen ryzyka zawodowego występującego przy określonych pracach z zastosowaniem niezbędnych środków profilaktycznych zmniejszających ryzyko,
- nie stosowaniu technologii, urządzeń, materiałów i substancji powodujących likwidację istniejących zagrożeń dla zdrowia i życia pracowników,
- braku systemu, który gwarantowałby, że wyniki zidentyfikowanych zagrożeń zostaną niezwłocznie wdrożone w celu usunięcia lub ograniczenia skutków ich negatywnego oddziaływania,
- lokalizacji stanowisk pracy w starych wyeksploatowanych budynkach i obiektach budowlanych, niedostosowanych do współczesnych wymagań,
- braku środków finansowych na modernizację i remonty budynków oraz pomieszczeń pracy, jak również na wdrożenie nowoczesnych procesów technologicznych,
- zaniedbaniach organizacyjnych, dotyczących braku lub niewłaściwej jakości opracowanych instrukcji bezpieczeństwa i higieny pracy (*nie określających: czynności do wykonania przed rozpoczęciem i po zakończeniu danej pracy, postępowania w sytuacjach awaryjnych stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia pracowników*), oraz w skróceniu czasookresu przeprowadzanych remontów kapitalnych eksploatowanych urządzeń energetycznych,
- nieegzekwowaniu przez osoby dozoru przestrzegania przez pracowników przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy,
- niedostrzeganiu przez wielu pracodawców roli służby bhp w kształtowaniu warunków bezpieczeństwa i higieny pracy oraz jej miejsca w systemie zarządzania przedsiębiorstwem,
- obciążaniu pracowników służby bhp dodatkowymi zadaniami, nie związanymi z problematyką ochrony pracy,

- niedocenianiu przez służby bhp roli motywacyjnego oddziaływania na pracowników, jako czynnika mobilizującego ich do wykonywania pracy zgodnie z wymogami bezpieczeństwa i higieny pracy, a także do podejmowania przedsięwzięć dla poprawy stanu bezpieczeństwa i warunków pracy,
- niedostrzeganiu – zarówno przez pracodawców jak i pracowników służb bhp – roli oceny ryzyka zawodowego jako narzędzia pozwalającego na pełną identyfikację zagrożeń oraz na ustalenie działań mających na celu ich eliminację lub ograniczenie,
- niedocenianiu roli komisji bezpieczeństwa i higieny pracy jako organu doradczego i opiniodawczego pracodawcy.

### **Działania prewencyjne inspektorów pracy**

W wyniku stwierdzonych podczas kontroli naruszeń prawa pracy oraz ujawnienia nieprawidłowości mających negatywny wpływ na warunki pracy inspektorzy zastosowali ogółem następujące środki prawne:

- 5724 decyzje nakazowe, w tym 67 decyzji wstrzymania prac i 26 decyzji skierowania 51 pracowników do innych prac,
- 9 decyzji płatniczych na kwotę 7042 PLN,
- 2169 wnioski w wystąpieniach,
- mandatami ukarano 280 osób na kwotę 96.240 PLN,
- 74 środki oddziaływania wychowawczego,
- 12 wniosków o ukaranie do kolegiów ka i do sądów.

Wyniki pokontrolne omawiane były każdorazowo w szerokim gronie z udziałem przedstawicieli kierownictw kontrolowanych zakładów pracy, związków zawodowych i społecznych inspektorów pracy. Szczególną uwagę zwrócono na sposób realizacji wydanych nakazów i wniosków w wystąpieniach.

Podczas kontroli inspektorzy pracy udzielali porad prawnych i technicznych z zakresu znowelizowanego kodeksu pracy i znowelizowanych aktów wykonawczych wymuszonych dostosowaniem krajowego ustawodawstwa do obowiązujących przepisów unijnych, których adresatami byli przedstawiciele pracodawcy, organizacji związkowych i społeczni inspektorzy pracy.

Na podstawie wyników kontroli do powiatowych inspektorów nadzoru budowlanego wystosowano pisma informujące o stwierdzonych nieprawidłowościach z zakresu prawa budowlanego związanych z brakiem dokonywania przeglądów okresowych obiektów budowlanych oraz niewłaściwym stanem technicznym użytkowanych budynków i innych obiektów budowlanych. Ponadto powiadomiono państwowych powiatowych inspektorów sanitarnych o braku realizacji prawomocnych decyzji dotyczących przeprowadzenia wymaganych pomiarów czynników szkodliwych występujących w środowisku pracy, w tym hałasu, wibracji, stężenia substancji chemicznych.

W jednym z okręgowych inspektoratów pracy nawiązano współpracę z Naczelną Organizacją Techniczną, w wyniku której zaprezentowano kadrze technicznej energetyki referaty dotyczące bezpieczeństwa przy eksploatacji urządzeń i instalacji energetycznych w świetle praktycznego stosowania przepisów prawa energetycznego. W omawianej problematyce zwrócono szczególną uwagę na wpływ zmian regulacji prawnych na bezpieczeństwo ruchu urządzeń i instalacji energetycznych.

Wyniki kontroli były także prezentowane na konferencji poświęconej bezpieczeństwu pracy przy eksploatacji urządzeń, instalacji i sieci energetycznych zorganizowanej przez Zarząd Wrocławskiego Oddziału Stowarzyszenia Polskich Energetyków, gdzie wzbudziły duże zainteresowanie nie tylko u przedstawicieli zakładów ale i wśród kadry dydaktyczno – naukowej wyższych uczelni technicznych.

## **V. Wnioski**

Na podstawie wyników kontroli można sformułować następujące wnioski:

- Skala stwierdzonych nieprawidłowości wskazuje na potrzebę kontynuowania w latach następnych kontroli w obszarach gdzie stan prawnej ochrony pracy i technicznego bezpieczeństwa pracy jest oceniany jako niezadowalający.

Działania kontrolne inspektorów pracy w sektorze energetycznym będą szczególnie istotne po przejęciu większościowych udziałów przez inwestorów strategicznych nie związanych ze Skarbem Państwa.

Wynika to z faktu, że procesowi dostosowywania przedsiębiorstw do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej towarzyszy systematyczne zwalnianie pracowników.

Z reguły restrukturyzacja zatrudnienia postępuje szybciej, niż techniczna likwidacja poszczególnych stanowisk pracy. Efektem tych procesów są narastające problemy w zapewnieniu odpowiedniej obsady kadrowej, niezbędnej do właściwego prowadzenia prac zgodnie z obowiązującymi wymaganiami bezpieczeństwa i higieny pracy oraz schematem organizacyjnym ( np. przy wykonywaniu prac w warunkach szczególnego zagrożenia dla życia i zdrowia lub prac związanych z koordynacją ruchu sieciowego).

- Zastosowana przez inspektorów pracy metoda wykonywania czynności kontrolnych, uwzględniająca aspekt szkoleniowo-instruktażowy umożliwiła osiągnięcie co najmniej dwóch celów: *ustalenie skali naruszeń prawa pracy oraz wykazanie osobom odpowiedzialnym za te naruszenia w jakim zakresie nie przestrzegali obowiązujących unormowań prawnych z uwzględnieniem skutków niedopełnienia ciążących na nich obowiązków.*
- Należy zdopingować pracodawców aby wykazywali większe zaangażowanie w działania na rzecz wdrażania systemów zarządzania bezpieczeństwem pracy, których podstawowym elementem jest ocena ryzyka zawodowego jakie wiąże się z wykonywaną pracą.
- Należy dążyć do zmiany postrzegania zagadnień ochrony pracy przez pracodawców i ogół pracowników. Częste, szczególnie wśród nowych pracodawców, jest błędne przekonanie, że inwestowanie w ochronę pracy to działalność zbędna, podwyższająca koszty, a więc uszczuplająca zysk. Wśród pracowników natomiast nie należy do rzadkości ostentacyjne lekceważenie zagrożeń oraz ryzykanctwo.
- W celu osiągnięcia poprawy bezpieczeństwa pracy związanego z przesyłem i dystrybucją gazu ziemnego, Główny Inspektor Pracy wystąpił do Ministra

Gospodarki i Pracy o wydanie rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładach produkcji, przesyłania i rozprowadzania gazu, ponieważ obecnie obowiązujący akt prawny ( *rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 31 sierpnia 1993 roku w sprawie bhp w zakładach produkcji, przesyłania i rozprowadzania gazu...*) zawiera przepisy dotyczące nieistniejących gazowni klasycznych produkujących gaz w procesie odgazowania węgla.

- Zintensyfikowania wymaga akcja informacyjna adresowana do pracodawców w zakresie promowania systemowych rozwiązań, dotyczących zarządzania bezpieczeństwem pracy, ze szczególnym uwzględnieniem miejsca i roli służby bhp w systemie zarządzania przedsiębiorstwem.
- Wesprzeć należy działania społecznej inspekcji pracy i przedstawicieli pracowników skierowane na eliminowanie zagrożeń, które są przyczyną wypadków i chorób zawodowych, przestrzeganie wymogów technologicznych, wyposażenie maszyn i urządzeń w osłony i urządzenia zabezpieczające, wyposażenie pracowników w sprawny sprzęt ochrony osobistej, przestrzeganie przez pracowników przepisów i zasad bezpieczeństwa pracy.